

ПАРТЫЗАНСКІ ФРОНТ

Такога руху супраціўлення, як у Беларусі, не было больш нідзе

Можна доўга падлічваць, колькі эшалонаў за час ваеннага ліхалецця пусцілі партызаны пад адхон, колькі акупантаў і іх прыслужнікаў знішчылі за гады Вялікай Айчыннай вайны, але нават праз сем мінулых ад ліхалецця дзесяцігоддзяў размах руху народнага супраціўлення ўражае. 374 тысячы партызанаў і 70 тысяч падпольшчыкаў змагаліся ў тыле ворага на акупаванай беларускай зямлі. Гісторыкі кажуць: усе гады вайны на Беларусі фактычна дзейнічаў партызанскі фронт...

— Што адметна, савецкая ваенная дактрына ў канцы 1930-х гадоў не дапускала магчымасці выкарыстання партызанскага руху падчас баявых дзеянняў, — гаворыць доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі

НАН Беларусі Аляксей Літвін. — Тады меркавалася, што ў выпадку нападу праціўнік будзе тут жа спынены ўсімі сіламі, і пасля баі праойдуць ужо на тэрыторыю ворага. Менавіта таму лічылася, што неабходнасці рыхтаваць людзей да дзеянняў ва ўмовах магчымай акупацыі няма. Хоць трэба заўважыць, што ў 20-я гады і нават у пачатку 30-х такая магчымасць дапускалася. Сярод партыйнага складу, супрацоўнікаў НКУС, ваенных нават праводзіліся спецыялізаваныя заняткі. Аднак усе яны былі згорнуты ў 1935 годзе, калі быў прыняты новы статут, у якім і была акрэслена тагачасная савецкая дактрына. І калі б тады хтосьці казаў, што дзевяццацца ствараць партызанскія атрады, яго тут жа залічылі б у панікеры з усімі наступствамі.

Аднак ранейшыя ўяўленні пераламаў імклівы наступ немцаў у самым пачатку вайны. 29 чэрвеня 1941 года, калі акупанты ўжо занялі Мінск, была прынята Дырэктыва Саўнаркама СССР

і ЦК ВКП(б), у якой і былі сфармуляваны асноўныя задачы партызанскага руху. Менавіта ад гэтага моманту партызаны пачалі дзейнічаць узаконена.

— Але ў раёнах, якія былі ўжо пад немцамі, партызанскія фарміраванні ствараліся стихійна, — зазначае Аляксей Літвін. — Афіцэры і партыйныя работнікі, якія трапілі ў акружанне, але ворагу ў палон не здаліся, уступілі ў барацьбу аўтаномна. Як правіла, яны выкарыстоўвалі старыя напрацоўкі, у прыватнасці, вопыт, атрыманы падчас грамадзянскай вайны...

Увогуле можна сказаць, што падчас усёй вайны нашы народныя мсціўцы былі ў цэнтры ўвагі. Адзінай з усіх акупаваных тэрыторый Саюза, дзе ў 1942 годзе адзначаўся найбольшы росквіт партызанскага руху, была менавіта Беларусь. Так, рост адзначаўся і ва Украіне, і ў Расіі, аднак адбывалася гэта за кошт рэгіёнаў, з якіх адступала Чырвоная Армія. А ў нас акупаванай была ўся рэспубліка. Імклівае распаўсюджванне

партызанскага руху прывяло да стварэння вольных ад акупантаў зон, дзе была адноўлена савецкая ўлада.

Да канца 1943 года буйныя партызанскія зоны ў Беларусі налічвалася 20. А на стыку Беларусі з іншымі саюзнымі рэспублікамі былі створаны партызанскія краі. Толькі ў адным з іх, які знаходзіўся ў раёне лініі Лоеў — Мазыр — Петрыкаў — Столін — Ракітна, пад абаронай народных змагароў было каля 200 тысяч чалавек! 10 тысяч квадратных кіламетраў займаў другі партызанскі край на стыку Беларусі, Расіі ды Латвіі, дзе разам дзейнічалі партызаны з усіх трох рэспублік. Натуральна, што масавае супраціўленне прыйшлося не даспадобы немцам.

— Акупанты сталі ствараць адмысловыя фарміраванні для барацьбы з партызанамі. Калі ў студзені 1944 года ў іх склад уваходзілі 30 тысяч карнікаў, то ў маі іх колькасць дагналі да 100 тысяч, — працягвае Аляксей Літвін. — Самая ж буйная карная аперацыя

пад назвай «Свята вясны» адбывалася з 11 красавіка па 5 мая 1944 года супраць партызанаў Полацка-Лепельскай зоны. У баявых дзеяннях супраць партызан удзельнічала 60 тысяч салдат і афіцэраў, 137 танкаў, 235 артылерыйскіх гармат, 70 самалётаў, 2 браняпоезды. На чале аперацыі стаялі групенфюрэр войскаў СС, генеральны камісар Беларусі фон Готберг і камандуючы 3-й танкавай арміі генерал-палкоўнік Рэйнгарт. А хто ёй супрацьстаяў? 16 партызанскіх брыгад агульнай колькасцю ў 17,5 тысячы чалавек... Але немцам сваёй мэты дасягнуць так і не ўдалося.

Сёння беларускія і расійскія гісторыкі падрыхтавалі сумесную манаграфію аб вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Яе асновай сталі дакументы як Стаўкі вярхоўнага камандавання, так і франтавыя архівы. Фотакопіі многіх дакументаў з'яўца ў адкрытым друку ўпершыню.

Валяр'ян ШКЛЕННІК.